

взят пример и где он (более подробно) локализуется?

В качестве общих недостатков в структуре и организации словаря следует указать на то, что автор: 1) не предусмотрел при разработке статей такой важной характеристики термина, как грамматический род и 2) непоследовательно провел взаимосвязь между статьями, в результате чего варианты одного термина воспринимаются как разные термины. Например, наряду со словом *ройст* встречается и форма *ройста* — 165. В отношении рода последней — женский или средний — без авторской ремарки или контекста судить невозможно; следует иметь в виду, что это заимствованное слово (литовское) и, значит, опереться на другой славянский язык при решении вопроса о грамматическом роде термина также немыслимо. Итак, решить вопрос можно только на местном материале. Ср. *Баравоя Ройста, Кісялёвая Ройста*⁴, — итак, средний род. Другой пример. Автор приводит термин: *Дражнік*, вариант *дрыжнік* — „абгароджанае месца для жывелы летам у полі або ў лесе“ — 60. Однако обе формы — это только

отклонения от регулярной формы данного балтизма *даржнік* „то же“, о которой идет речь тремя страницами раньше, но на которую нет ссылки. Итак, варианты одного термина представлены как самостоятельные термины, что дезориентирует читателя.

На весах общей оценки словаря И. Я. Яшкина отмеченные недостатки во все не перетягивают чаши со всем тем серьезным и важным материалом, который вводит в баллистику, точнее — в балто-славистику автор рецензируемого труда. Надо сказать, что книга „Беларускія геаграфічныя назвы“ полезна для науки не только в плане обнаружения новых балтизмов, но и в смысле, если, можно так выразиться, „дебалтизации“ некоторых старых. Так в свое время р. *Каспля*, левый приток Западной Двины, была отнесена к разряду балтийских названий от **ure*, **are*⁵. Теперь благодаря словарю И. Я. Яшкина мы знаем, что на Витебщине известен термин *касапля* „кривое дерево“ и что сама река *Каспля* называется также *Касапля* (90).

А. П. Непокупный

Studi Baltici, 10, Firenze, 1969, 260 p.

Taip jau susiklostė likimas, kad pirmasis specialus baltistikos periodinis leidinys pasirodė ne kuriame nors baltų krašte ir pagaliau net ne mūsų artimesniųjų kaimynų šalyse, turinčiose senas baltų filologijos tradicijas, bet Italijoje, Romoje, kur 1931 m. buvo išleistas pirmasis „Studi Baltici“ tomas.

Iš tikrųjų tai buvo reikšmingas baltistikos įvykis. Jau pirmajame šio leidinio tome savo darbus pateikė tokie mokslininkai, kaip A. Mejė, J. Endzelynas, M. Nydermanas, Dž. Bonfantė

⁴ В. Л. Вярэніч, А. Р. Янкоўскі, Мікратапанімія в. Адамчукі Вільнюскага раена Літоўскай ССР, — Пытанні беларускай тапанімікі, Мінск, 1970, 129.

ir kt. Vėlesniuose tomuose įdomius baltų filologijos tyrinėjimus paskelbė daugelis žymiausių mūsų laikų baltistų.

Jau nuo pat pirmojo tomo „Studi Baltici“ siekė tartum dvejopų tikslų: pirma, šiame leidinyje buvo skelbiama konkretūs baltistikos, ypač baltų kalbotyros, tyrinėjimai, antra, tiek Italijos, tiek ir kitų kraštų visuomenė buvo stengiamasi supažindinti su įvairiais baltų tautų kultūros laimėjimais. Ypač daug nuveikta pirmojoje srityje. Už visa tai labiausiai

⁵ См. В. Н. Топоров, О. Н. Трубачев, Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья, Изд-во АН СССР, Москва, 1962, 237.

dėkoti reikėtų įžymiajam italų filologui Džiakomui Devotui, suredegavusiam devynis šio leidinio tomus. Dešimtąjį tomą, kuris ir skirtas Dž. Devoto septyniasdešimtmečiui pažymėti, redagavo Aldo Luidži Prosdociimis (Aldo Luigi Prosdocimi).

Pastarajame, kaip ir ankstesniuose „Studi Baltici“ tomuose, randame nemaža įdomių ir vertingų, įvairioms baltistikos problemoms skirtų darbų, kurie, be abejonės, bus detaliai aptarti ir įvertinti specialiose baltistikos studijose. Šia proga norėtusi tikrai trumpai supažindinti su dešimtojo „Studi Baltici“ tomo turiniu.

Lietuvių meno istorijoje specialistų dėmesį patrauks plati J. Baltrušaičio studija „Éléments de l'art populaire lituanien“ (p. 1–42), kurioje bendrame Lietuvos istorijos fone mėginama duoti lietuvių liaudies meno sintezė, atskirai apžvelgiant liaudies architektūrą, kryžius ir koplyčias, skulptūrą, tapybą ir graviūras, namų dailę (audinius, keramiką ir kt.). Studija gausiai iliustruota lietuvių liaudies meno pavyzdžiais.

Nemaža vietos tome skiriama baltų kalbų etimologijos klausimams. Įžymusis italų lingvistas, vienas pačių aktyviausių „Studi Baltici“ bendradarbių V. Pizanis straipsnyje „A proposito di etimologia lituana. Questioni di metodo e prospettive storiche“ (p. 43–62) tartum apibendrina savo išpūdžius, kilusius jam skaitant E. Frenkelio etimologinį lietuvių kalbos žodyną (atskiras šio žodyno dalis V. Pizanis recenzavo italų žurnale „Paideia“), pasiūlydamas nemaža vertingų, daugiausia metodinio pobūdžio, E. Frenkelio etimologijų korektyvų.

Labai įdomus yra B. Jėgerio darbas „Einige baltische und slavische Verwandte der Sippe von lit. *dir̃ti*“ (p. 63–112). Tai jau ne pirmas autoriaus šios srities tyrinėjimas, kuriame mėginama parodyti atitinkamos šaknies tam tikroje kalbų grupėje visus įmanomus variantus, remiantis įvairių kalbų paralelėmis, išaiškinti šių žodžių semantinę raidą. Jeigu ankstesniuose tyrinėjimuose kai kurie B. Jėgerio siejimai kartais keldavo tam tikrų abejonų,

tai šaknies **der-* skaldymas į lie. *dir̃ti*, *daryti*, *dūrti*, *dervà*, *deriūga* ‘Faulenzer(in)’, *dirbt̃i*, *dr̃bt̃i* ir šių giminaičius, atrodo, labai gerai argumentuotas.

J. Kurilovičius straipsnyje „La flexion de l'adjectif en baltique“ (p. 113–119) aptaria įvardžių įtaką būdvardžių linksniavimo sistemai, mėgina išaiškinti šios įtakos priežastis, nurodydamas bendrus šio reiškinio bruožus baltų ir garmanų kalbų grupėse.

Neseniai mirusi baltistė T. Buchienė (Buch) straipsnyje „Zur Entpalatalisierung der Konsonanten im Preußisch-Litauischen“ (p. 120–126), kaip ir kituose leidiniuose paskelbtuose savo straipsniuose, remdamasi daugiausia K. Donelaičio rankraščių rašyba, nagrinėja įvairiais atžvilgiais labai ginčytiną Rytų Prūsijos lietuvių kalbos priebalsių kietinimo klausimą¹.

Sudėtingai istorinės baltų kalbų fonetikos problemai skirtas V. Pizanio straipsnis „Lituano *ks*, *kš*, per *s*, *š* e le continuazioni baltiche di palatali indoeuropee“ (p. 127–129). Autorius aiškina, jog tokiuose baltų kalbų žodžiuose, kaip lie. *auksas*, *tūkstantis*, *k* buvo išpraustas pagal tokias formas, kaip *aũkštas*, kurios yra paralelinių formų (**anktas* ir *anštas*) kontaminacijos rezultatas. Įdomu, kad V. Pizanis suomių skaitvardžių *kahdeksan* ‘aštuoni’, *yhdeksän* ‘devyni’ antrąjį komponentą laiko baltizmu, kuris rodytų, jog ir šio baltų kalbų skaitvardžio buvusios dvi paralelinės formos.

Su bendrinium lietuvių kalbos žodžiu *ėžeras* A. L. Prosdociimis straipsnyje „Lituano *ėžeras*, latino *Egeria*“ (p. 130–142) mėgina sieti lotynišką nimfos vardą *Egeria*, kurios pirminė reikšmė buvusi „ežerų dievybė“.

A. L. Prosdociimis straipsnyje „Dieci volumi di „Studi Baltici““ (p. 145–159) apžvelgia aktualiąsias pastarųjų dešimtmečių baltistikos problemas, glaudžiai siedamas jas su de-

¹ Plg. šiuo klausimu taip pat neseniai paskelbtą Ž. Urbanavičiūtės straipsnį, Priebalsių kietinimas Prūsų Lietuvos tarmėse, — *Baltistica* VI (1970) 147–166.

šimtyje „Studi Baltici“ tomų paskelbtais tyrimais.

Tomas baigiamas visos dešimties „Studi Baltici“ tomų baltų kalbų žodžių, dalykine

ir pavardžių rodyklėmis, tatai, suprantama, labai palengvins naudojimąsi visais šio vertingo leidinio tomiais.

A. Sabaliauskas

Donum Indogermanicum (Festgabe für Anton Scherer zum 70. Geburtstag, herausgegeben von Robert Schmitt-Brandt), Heidelberg, 1971, 243 p.

Šis jubiliejinis leidinys yra skirtas pagerbti žinomam vokiečių indoeuropeistui Heidelbergo universiteto profesoriui Antonui Schererui jo septyniasdešimties metų sukakties proga (g. 1901.VIII.31). A. Schererio darbai, ypač nagrinėjantieji indoeuropeistines ar šiaip jau bendresnio pobūdžio problemas¹, yra įdomūs ir baltistikai, nors šis mokslininkas, tiesa, specialiai nėra tyrinėjęs baltų kalbų.

Leidinyje prasideda „Tabula Gratulatoria“, po to eina R. Schmitt-Brandto įvadinis žodis apie patį A. Schererį ir jubiliejaus mokslinių darbų sąrašas (74 bibliografiniai vienetai). Toliau randame 22 lingvistinius straipsnius, parašytus VFR ir užsienio mokslininkų. Straipsniai sugrupuoti į 8 tematinis skyrius: „Allgemeines“, „Indoiranisch“, „Griechisch“, „Phrygisch“, „Thrakisch und Hethitisch“, „Lateinisch und Oskisch-Umbrisch“, „Keltisch“, „Tocharisch“ ir „Baltisch und Slavisch“. Atsižvelgiant į „Baltisticos“ pobūdį, gal čia ir nebūtina aptarti visus leidinio straipsnius, kurių dauguma nėra betarpiškai susiję su baltų kalbotyra.

Baltisto dėmesį pirmiausia patraukia Jerzy Kuryłowicziaus straipsnis „Phonologisches zum indogermanischen Gutturalproblem“ (33–38 p.). Čia rutuliojama ankstyvesnė paties

¹ P.vz.: A. Scherer, Das Problem der indogermanischen Urheimat vom Standpunkt der Sprachwissenschaft, – Archiv für Kulturgeschichte, XXXIII (1850), 3–16; idem, Gestirnnamen bei den indogermanischen Völkern, Heidelberg, 1953 (276 g.); idem, Worauf beruht Verschiedenheit der indogermanischen Sprachen, – IF LXI (1954) 201–215.

J. Kuryłowicziaus mintis (kelta jau Møllerio, Kluge's ir kitų)², kad centuminėms indoeuropiečių kalboms rekonstruojamas santykis $*k^u - *k$ ($*g^u - *g$, $*g^u h - *gh$) esąs inovacinis, jį lyginant su sateminėms indoeuropiečių kalboms rekonstruojamu santykiu $*k - *k'$ ($*g - *g'$, $*gh - *g'h$).

Kaip anksčiau, taip panašiai ir dabar, J. Kuryłowiczius, nesutikdamas su kitokiomis šios problemos sprendimo teorijomis, gana apdairiai mano, kad:

a) bendraindoeuropietiškas guturalių santykis $*k - *k'$ centuminėse kalbose išriedėjęs į $*k^u - *k$ tuomet, kai pirmą kartą ide. $*k$ tam tikromis aplinkybėmis sutapo su ide. $*k^u$ ir dėl to pirmą kartą ide. $*k'$ automatiškai neteko savo fonologinio statuso, b) bendraindoeuropietiškas guturalių santykis $*k - k'$ išliko sateminėse kalbose, bet čia jis vėliau – atskiru sateminių kalbų raidos metu – patyrė tam tikrus asibilizacijos procesus³.

Straipsniu „Das Griechische und die alt-europäische Hydronymie“ (82–89 p.) Wolfgangas P. Schmidas gražiai paremia savo jau

² J. Kuryłowicz, Études indo-européennes, I, Kraków, 1935, 1–26; idem, L'apophonie en indo-européen, Wrocław, 1956, 356 tt.

³ Pastaba. Ryšium su indoeuropiečių guturalių problema norėtuši čia paminėti įdomių, bet, rodos, nelabai daug kam žinomą darbą: В. К. Журавлев, Реконструкция праславянской системы шумных согласных древнейшего синхронного состояния, – Известия на института за български език, XIV (1968) 23–42.